

**ЕВРОПЕЙСКИ
СЪЮЗ**

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ОПАК. Експерти в действие

**ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
“АДМИНИСТРАТИВЕН
КАПАЦИТЕТ”**

**ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА**

Защитата на основните права на човека в Европейския съюз

Юли 2009 г.

Съдържание:

1. Исторически контекст	2
2. Договор от Маастрихт (1992 г.).....	2
3. Договор от Амстердам (1999 г.)	3
4. Ролята на Европейския съд за защита на основните човешки права.....	3
5. Договорът от Ница (2001)	4
5. Харта на Европейския съюз за основните права на човека	4
6. Агенция на Европейския съюз за основните права	5
7. За повече информация:.....	6

1. Исторически контекст

Учредителните договори на Европейската общност (Договорът от Рим и Договорът от Париж) целят икономическо сближаване на страните членки и не поставят акцент върху защитата на основните човешки права.

Необходимостта от защитата на основните човешки права и свободи и утвърждаването на съюза като пространство на свобода, сигурност и правосъдие се поражда от премахването на вътрешните граници в рамките на Европейската общност.

2. Договор от Маастрихт (1992 г.)

Първият договор, който обръща внимание на правата на човека е Договорът за Европейски съюз (подписан в Маастрихт 1992 и известен като Договорът от Маастрихт). Договорът от Маастрихт:

- Зачита основните права, гарантирани от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи
- Определя правосъдието и вътрешния ред като приоритети на Европейско равнище и създава възможност за приемане на закони в тази област

При все това, процедурата за приемане на закони в областта на правосъдие и вътрешен ред е тромава, тъй като законите са де-факто международни договори, които се гласуват от националните правителства и се ратифицират от парламентите на държавите-членки.

Тази процедура се променя с приемането на договора от Амстердам.

3. Договор от Амстердам (1999 г.)

Договорът от Амстердам поставя редица политки в областта на правосъдие и вътрешен ред (като имиграцията и убежището) в правомощието на Европейските законодателни институции.

Освен това, Договорът от Амстердам определя като основополагащи принципи на ЕС свободата, демокрацията и защитата на човешките права и свободи и върховенството на закона.

Договорът предвижда отмяна на права на страни-членки, които системно нарушават основните принципи за свобода, демокрация, права на човека и правова държава.

По отношение на защитата на основни човешки права, Договорът е известен и със своя принос в областта на защита от дискриминация. Договорът от Амстердам въвежда нови клаузи за защита от дискриминация, включително въз основа на пол, раса, етнически произход, религия или вероизповедание, увреждане, възраст, сексуална ориентация и утвърждава равенството между половете.

Договорът, подписан в Амстердам разширява правомощията на Европейския Съд в за тълкуване и прилагане на законодателство в следните области:

- Основни човешки права
- Свободно движение на хора, имиграция, убежище
- Сътрудничество между правораздавателни и правоприлагащи институции

4. Ролята на Европейския съд за защита на основните човешки права

Съдът на Европейските общности или Европейският съд е върховният съд на Европейския съюз по смисъла на европейското право. Създаден е през 1952 г. с цел да осигури еднаквото тълкуване и прилагане на европейското право в държавите членки на съюза.

Съдът играе знакова роля в утвърждаването и спазването на основните права в Европейския Съюз. Той е припознат като първата европейска институция, която обръща особено внимание на основните права на човека, като интерпретира Европейската конвенция за защита правата на човека. Съдебната практика на Съда налага високи стандарти в защитата на индивидуални права като правото на справедлив съдебен процес, на неприкосновеност на личния живот, на собственост,

на свобода на мнение. Съдебната практика е един от основните източници на правата, гарантирани в Европейската харта за защита на основните права на човека. Съдът постановява, че всички Европейски и национални институции трябва да защитават основните човешки права при прилагането на Европейското законодателство.

5. Договорът от Ница (2001)

Основната цел на Договорът от Ница е да отстрани недостатъците на Договора от Амстердам, свързани с разширяването на ЕС. При все това, с Договорът от Ница се приемат и нови клаузи, които имат влияние върху защитата и утвърждаването на основните човешки права. Договорът от Ница разписва процедура за отправяне на препоръки и мониторинг на стран-членки на ЕС, които не спазват принципите на ЕС, измежду които е и защитата на основни човешки права.

Договорът от Ница облекчава правилата за прилагане на засилено сътрудничество в областта на сигурността, отбраната и борбата с организираната престъпност. Освен това, според член 181 от Договорът от Ница, финансовата и техническа помощ на ЕС към трети страни би следвало да бъде обвързана със стимулирането на спазването на основни човешки права и свободи и утвърждаването на върховенството на закона у партньорите на ЕС.

Безспорно едно от най-значимите събития в рамките на срещата на върха в Ница е приемането на Харта на Европейския съюз за основните права на човека.

5. Харта на Европейския съюз за основните права на човека

Хартата на ЕС за основните права на човека е създадена въз основа на съдебната практика на Европейският съд и Европейския съд по правата на човека, както и въз основа на правата, произтичащи от конституционните традиции и международните задължения на държавите-членки на ЕС. За първи път в историята на ЕС, всеобхватна поредица от граждански, политически, социални и икономически права на гражданите на ЕС, както и на граждани пребиваващи на територията на ЕС, са разписани в един документ.

Хартата се състои от 50 члена и урежда редица права, разделени в следните области:

- Достойнство
- Свободи

- Равенство
- Солидарност
- Права на гражданите
- Правосъдие

Измежду правата, защитени от Хартата са и следните права:

- Право на човешко достойнство
- Право на живот
- Зачитане на личния и семейния живот
- Забрана на робство и принудителния труд
- Право на справедлив съдебен процес
- Свобода на мисълта, съвестта и религията
- Свобода на изразяване на мнение
- Право на гражданите да избират и да бъдат избирани в избори
- Право на образование

Харта на Европейския съюз за основните права на човека: „добавена стойност”

Хартата не прибавя нови права, към тези, гарантирани от Европейската конвенция за правата на човека и други международни конвенции. Основната цел на Хартата е да събере и усъвремени основни човешки права от различни правни инструменти, както и да ги направи по ясно изразени на Европейско равнище.

Хартата не прибавя нови права и отговорности на Европейския съюз за сметка на националните правителства. Напротив, Хартата разграничава ясно отговорностите на ЕС от тези, на държавите-членки и допринася за спазването на различните правомощия на национално и Европейско равнище чрез процес на наблюдение.

Хартата все още няма статут на правообвързващ документ. При все това, Европейският съд се позовава редовно на Хартата в свои решения. Гражданите на ЕС все повече се позовават на Хартата в свои писма, петиции и жалби към Европейската комисия и Европейския парламент.

В процеса на разширяване на ЕС, Хартата подчертава основните ценности на Съюза и предлага общоприет език за основните права, гарантирани в ЕС като пространство на свобода, сигурност и правосъдие.

6. Агенция на Европейския съюз за основните права

С цел оказване на съдействие на институциите и органите на Общността и държавите членки за опазване на основните човешки права, Съвета на Европа създава през февруари 2007 г. Агенцията на Европейския съюз за основните права.

Агенцията е правопреемник на Европейския център за наблюдение на расизма и ксенофобията (ЕЦНРК). Агенцията е независима при осъществяване на своята дейност и си сътрудничи с национални и международни институции и организации, както и с организации на гражданското общество.

Агенцията съблюдава спазването на основните човешки права в Европейския съюз като изготвя тематични проучвания и доклади, в областта на защита от дискриминация, дискриминация сред ромската общност, трафик на деца и др. Според последно проучване на Агенцията, дискриминацията все още е често срещано явление в ЕС, особено сред ромските и африканските общности.

Агенцията за основните права, както и своя предшественик ЕЦНРК, координира Европейска информационна мрежа по проблемите на расизма и ксенофобията (РАКСЕН), която се състои от национални координатори във всяка държава членка на ЕС.

7. За повече информация:

- Европейска комисия
  - [Основни права, сигурност, правосъдие](#)
  - [Харта за основните права](#)
  - [Борба с дискриминацията, основни социални права и гражданско общество](#)
  - [Равенство между половете](#)
  - [Европейска инициатива за демокрация и права на човека](#)
- Европейски парламент
  - [Права на човека - основни права](#)
- Съвет на Европейския съюз
  - [Правосъдие и вътрешни работи](#)
  - [Общи въпроси и външни отношения](#)
- [Агенция на Европейския съюз за основните права](#)
- [Европейски омбудсман](#)
- [Евроджъст](#)